

נהמרת יצחק

בסייעתא דשמיא | שלח השפ"ב | גליון מס' 147

פרפראות

איש אחד איש אחד למטה אבתיו תשלחו וגו' (י"ג ב').

הנה טעמי המקרא על תיבות **איש אחד**, הם קדמא ואזלא, וכידוע שהטעמים מרמזים גם על פירוש התיבות.

בענין מקושש

א

ויניחו אתו במשמר כי לא פרש מה יעשה לו.

איתא בסנהדרין (ע"ח:), כדנתיא יודע היה משה רבינו שהמקושש במיתו שנאמר **מחלליה מות יומת**, אלא לא היה יודע באיזו מיתה נהרג שנאמר **כי לא פורש** [וגו'] (**מה יעשה לו**), ופירש רש"י, מה יעשה לו, משמע בר עשייה הוא אבל לא היו יודעין מהו, ע"כ.

ועיין בתוספות שם ד"ה לא היה יודע באיזה מיתה, וזה לשונו, ואף על גב דמיתה סתם חנק היא, (ואם כן מה הוקשה לו למשה), מתוך הסברא היה מדמה לעובד עבודת כוכבים דבסקילה, דמחלל שבת בפרהסיא ככופר בעיקר, דכופר במעשה בראשית, ע"כ, והיינו דאף על גב דבפשטות היה חייב מיתת חנק, מכל מקום משה הסתפק דאפשר שיהיה חייב מיתה יותר חמורה, מכיון שחילל את השבת בפרהסיא, וזה כבר כמו שכופר בעיקר ויתחייב סקילה.

והנה עיין בגליון הש"ס לר' עקיבא איגור, שהעיר על מה שכתבו התוספות שהיה מחלל שבת בפרהסיא, וזה לשונו, קשה לי דלפי זה לא היה ספיקו של משה רבינו ע"ה, רק במחלל בפרהסיא דהוי ככופר בעיקר, אם כן עדיין מנא לן לדינא דמחלל שבת בצנעא בסקילה, דילמא הא דמקושש בסקילה היינו דהקב"ה הסכים עם משה רבינו ע"ה בסברא זו, ודוקא בפרהסיא, אבל בצנעא מנא לן, ע"כ.

והיינו דאף שהקב"ה אמר למשה **מות יומת האיש רגום אתו באבנים** וגו', פירוש שהוא חייב סקילה, מכל מקום אפשר לומר שזה רק כאן במקושש שחילל את השבת בפרהסיא, אבל מנא לן שכל מחלל שבת דינו בסקילה, דלמא מחלל שבת בצנעא מיתתו בחנק.

ועוד יש לדייק דהנה בפסוק כתיב **מות יומת האיש**, עם ה"א הידיעה, והיינו את האיש הזה בדווקא¹, ויש לומר דקאמר **האיש** פירוש בדווקא האיש הזה הידוע, דינו בסקילה, ולכאורה משום שחילל את השבת בפרהסיא, ואם כן מנא לן שכל מחלל שבת בסקילה.

והנה באחרונים תירצו (עיין קובץ שיעורים (בבא בתרא שני"ו), ועוד), דיש לומר דקרא סתמא כתיב **מחלליה מות יומת**, ואין חילוק בין צנעא לפרהסיא, אלא שנסתפק משה רבינו ע"ה בכונת הכתוב, דאין סברא לומר דהכונה היא לחנק, כיון דבפרהסיא דינו כעובד כוכבים, וקרא בכל גווני איירי, בין בצנעא בין בפרהסיא, ע"כ.

והיינו שספיקו של משה היה על מה שכתוב בתורה **שמחלליה מות יומת**, דאפשר דשבת שאני משאר עבירות כיון שבפרהסיא הוא ככופר בעיקר, אם כן עצם החילול שמחלל את השבת הוא חמור יותר גם בצנעא, ודו"ק.

ב

ויהיו בני ישראל במדבר וימצאו איש מקושש עצים ביום השבת.

עיין בתרגום הנקרא תרגום יונתן בן עוזיאל, שתירגם והוו בני ישראל שריין במדברא גזירת שבתא אשתמודע להון, ברם קנסא דשבתא לא אשתמודע להון, קם גברא מדבית יוסף אמר במימריה איזיל ואתלוש קיסין ביומא דשבתא ויחמון יתי סהדיא ויתנון למשה, ומשה יתבע אולפן מן קדם ה' וידון יתי ובכן אשתמודע קנסא לכל בית ישראל וכו', פירוש כשהיו בני ישראל חונים במדבר ידעו שאסור לחלל את השבת, אבל לא ידעו מה עונשו של מחלל שבת, בא אחד מבני יוסף ואמר אלך ואתלוש עצים ביום השבת, ויראו אותי עדים ויביאו אותי למשה, ומשה ילמד מן הקב"ה מה דיני, ובכך ידעו כל בני ישראל מה מיתתו של מחלל שבת.

ומתבאר כאן שכוונת המקושש הייתה לשם שמים כדי שבני ישראל ידעו חומרת השבת.

והנה עיין מהרש"א בבא בתרא (ק"טו), (בחיידושי אגודות), שפירש על פי דברי התרגום אלו, מה שאמרו במדרש שבנות צלפחד אמרו **כי בחטאו מת**, שאביהם היה המקושש, ואמרו כן בנותיו להתנצל בזה בעבור אביהן, ואמרו למשה כמו שאתה לא ידעת באיזו מיתה ימות, גם זה היה כוונתו כדי שידע באיזה מיתה דנים את המחלל שבת, וזהו שאמרו **בחטאו - מת**, לא חטא רק כדי שיהיה מת, וידעו באיזה מיתה דנים את המחלל שבת, עיין שם.

ועיין שם במהרש"א שהביא שיש ששאלו על דברי התרגום האלו, היאך חטא באיסור שבת כדי לידע באיזה מיתה דנים את המחלל שבת, ותירץ המהרש"א דיש לומר כיון שלא היה צריך למלאכה זו אלא לידע באיזו מיתה וכו', הוה ליה מלאכה שאינה צריכה לגופה, כמו חופר גומא ואינו צריך אלא לעפרה שהוא פטור לר' שמעון, ומיהו הוא וודאי דהיה חייב מיתה בדיני אדם, שלא ידעו העדים שהתרו בו שהוא עשה על דעת זו, ואינם אלא דברים שבלב, ודנים היו אותו למיתה על פי העדות, עיין שם²,

(2) הנה כ"ז אינו אלא אי ס"ל כר"ש דמשאצ"ל פטור עליה, אכן אליבא דר' יהודה חייב על משאצ"ל, ונראה לבאר ע"פ זה הא דאיתא בשבת (ק"נ:), ת"ר

(1) כמו שפי' רש"י בכ"מ שאות ה"א בראש התיבה, היינו הידוע.

ברא"ש מועד קטן, (פרק ג' אות נ"ט), בדין מומר להכעיס כתב, זה לשונו (בתוך דבריו), אלא נראה לי שחייב לקרוע על הכל בשעת יציאת נשמה לבד ממומר לעבודה זרה שכל המודה בה כופר בכל התורה כולה, או אם הוא עובר על אחת מכל מצות האמורות בתורה להכעיס, הרי זה כעובד עבודה זרה וכו', ע"כ, ועוד כתב שם בהמשך, זה לשונו, והרוגי בית דין הוו נמי כמו להכעיס, כיון שמוסרים עצמם למיתה כשמתרין בהן ואומר על מנת כן אני עושה, דאי לאו עבדין אלא לתיאבון, מה להו למימר על מנת כן אני עושה, להכי אין מתאבלין עליהן, ועל כיוצא בו נאמר **באבוד רשעים רנה**, ע"כ, ומבואר מדבריו שכל מי שמתיר עצמו למיתה הרי הוא מומר להכעיס, וכמומר לעבודת כוכבים, ודו"ק.

ולכאורה צריך ביאור לפי סברת התוספות בסנהדרין, שמי שכופר בעיקר דומה לעובד עבודת כוכבים וחייב סקילה, אם כן, לסברת הרא"ש שכל מי שמתיר עצמו למיתה הרי הוא כמומר להכעיס וכעובד עבודת כוכבים, כל המתיר עצמו למיתה יתחייב סקילה, ואם כן אין כאן ארבע מיתות בית דין, דאין כאן אלא סקילה, שהרי כל חייבי מיתות בית דין צריכים התראה, והרי עצם ההתראה היא שמתיר עצמו למיתה, וצריך עיון.

ובהכרח צריך לומר בדעת התוספות דאף על גב דמחלל שבת בפרהסיא הרי הוא כעובד עבודת כוכבים וחייב סקילה, מכל מקום מי שמתיר עצמו למיתה אף שהוא כמומר לעבודת כוכבים, אינו נחשב כעובד עבודת כוכבים עד כדי כך שיהא חייב סקילה, דזה לא יתכן, וטמעה דמילתא הוא דשאני עבירה בפרהסיא שבזה נחשב עובד עבודת כוכבים ממש, וממילא יתחייב סקילה, אבל התיר עצמו למיתה אף על גב שגם זה כפירה בעיקר, מכל מקום אינו כעובד עבודת כוכבים ממש.

ונראה דהא שמתיר עצמו למיתה אינו כעובד עבודת כוכבים ממש, הוא מפני שמה שמתיר עצמו למיתה זה חלק מן ההתראה, שעל ידי זה יקבל ההתראה, אך אין זה חלק ממעשה העבירה עצמה, דמה שהתיר עצמו למיתה בעצם אינו חלק ממעשה העבירה, מה שאין כן כשעושה העבירה בפרהסיא, הרי זה מעשה עבירה עצמה שנעשית בפרהסיא, ועצם מעשה העבירה היא כפירה בעיקר, ומשום הכי יש לומר דדווקא בעבירה בפרהסיא בזה הוא נחשב כעובד עבודת כוכבים ממש, משום שיש כאן מעשה עבירה מתוך כפירה בעיקר.

והנה מבואר במהרש"א בגדר מלאכה שאינה צריכה לגופה שאף שרוצה בגוף המלאכה עצמה, שרצה לקושש עצים, מכל מקום כיון שכוונתו ומחשבתו לא היו לצורך המלאכה גופה, הוה ליה מלאכה שאינה צריכה לגופה.

ולכאורה צריך ביאור מה שכתב המהרש"א דמכל מקום היה חייב מיתה משום שהעדים לא ידעו מחשבתו רק את מעשיו, אכן כאן לא נפסק דינו על ידי בית דין, דהא משה לא ידע איזה מיתה הוא חייב, ורק נפסק דינו על ידי הקב"ה, והרי הקב"ה יודע מחשבות ליבו של כל אחד ואחד, ואם כן הרי גלוי וידוע לפניו שלא היה כאן מלאכה הצריכה לגופה, אם כן איך ציוה הקב"ה מות יומת, הלוא בעצם (לר' שמעון), אין כאן חיוב כלל, ואיך נתחייב מיתה, וצריך ביאור.

מעשה בחסיד אחד שנפרצה לו פרץ בתוך שדהו ונמלך עליה לגודרה, ונזכר ששבת הוא, ונמנע אותו חסיד ולא גדרה (ומשום מחשבת שבת, ולפנים משורת הדין), ונעשה לו נס ועלתה בו צלף, וממנה היתה פרנסתו ופרנסת אנשי ביתו, ע"כ.

ועי' מש"כ האריז"ל (ליקוטי הש"ס), וז"ל, מעשה באדם אחד שיצא בשבת וראה פרצה בשדהו ונמלך וגו', דע כי החסיד זה הוא ר' יהודא בר' אילעי, ואז נתנוצץ בו נשמת צלפחד הצדיק אשר חטא בענין קשישת עצים בשבת, כדברי רע"ק ז"ל, ועתה תיקן אותו חסיד בחסידות זה ומעשהו, וז"ס שארז"ל שיצא לו צלף ח"ד (ואפשר דגרס בגמ' צלף חד), וממנו היה פרנסתו ופרנסת ביתו, כי צלף ח"ד הינו צלפח"ד, והיתה מזה פרנסתו כי הוא תיקן מה שקילקל מקודם, והזדונות נעשה לו כזכויות בתשובה מעליותא, כי האי, גם זה מהרב זלה"ה, ע"כ, דהיינו שע"י שהחמיר ולא סתם הפירצה בשבת, אף שהיה מותר לו ע"פ הלכה, בזה תיקן החטא של צלפחד.

ולכאן ביאור התיקון הוא ע"פ מש"כ הנפה"ח (ש"א פ"כ) (ועוד), שתיקון החטא הוא ע"י שמעורר בחי' עליונה וע"י זה מתקן הבחי' התחתונה, וכאן נמי ע"י שהחמיר ע"ע בדיני שבת, ממילא גרם ע"י זה להשפיע לבחי' התחתונה לתקן חטאו של המקושש, ודו"ק.

והנה יש להוסיף ע"פ המהרש"א הנ"ל, דהרי מחשבתו הייתה דס"ל כר"ש דמלאכה שאצל"ג מותרת, והנה תיקונו היה ע"י שנתגלגל בחסיד אחד, שהוא ר' יהודה בר' אילעי, (עי' ב"ק ק"ג:), והיינו סתם ר' יהודה, וא"כ יוצא שתיקונו של צלפחד שהוא המקושש, היה שבא כר' יהודה, ועכשיו ס"ל שמלאכה שאצל"ג חייב עליה, ובא להחמיר ע"ע מה שהתיר בגילגולו הראשון, וכנזכר, ודו"ק.

פרפראות/המשך

תעבונן, פירוש שגרמו שיהיו מתועבים לפני הקב"ה, והיינו שגרמו שיהיה חורבן בית המקדש.

ולכאורה היינו שלא ששם אביו של גדיאל היה **סודי**, אלא שקוראים לגדיאל גם בשם **בן סודי**, והיינו שמצינו כמה פעמים שיש לו אדם כמה שמות שנקרא על ידם, ורק אחד מהם הוא עיקר שמו, והשאר נקרא בהם על שם מעשיו¹, וכאן נמי שמו הוא גדיאל, ומכונה בן סודי, על שם שהוא מן המרגלים שהם בני סודי.

והנה מצינו גם בגמרא שהמרגלים הם אנשי סוד, כדאיתא בסנהדרין (ק"ט:), שדרשו אהא דכתיב אצל יעקב **ובסודם אל תבוא נפשי** שאלו המרגלים, עיין שם.

אכן לפי זה צריך ביאור אמאי הוזכר **בן סודי** דווקא אצל גדיאל, דלכאורה כל

והנה עיין בריש פרשת דברים כשמשה הוכיח את ישראל על מעשה המרגלים, ואמר להם **ותקרבון אלי כלכם**, ופירש רש"י בערבוביא, עיין שם, והיינו שחטאם של ישראל היה ניכר בזה שבאו לפניו בערבוביא, ולא לפי הסדר.

ויש לומר שזה מרומז כאן בטעמי המקרא של קדמא ואזלא, שהם באו **איש אחד למטה אבותיו**, קדמא ואזלא, לא לפי הסדר שדחפו זה את זה, וזה היה תחילת חטאם של המרגלים, ודו"ק.

למטה זבולן גדיאל בן סודי, (י"ג י').

זה לשון הבעל הטורים, **סודי**, שנים (במסורה), **גדיאל בן סודי**, **תעבונן כל מתי סודי**, המרגלים שהיו **מתי סודי** (אנשי סודי), ששלחו אותם לתור הארץ ולגלות כל סודותיה, **תעבונן**, שהוציאו דבה, וגרמו שנקבע להם בכיה לדורות, ע"כ.

פירוש שמצינו במסורה שתיבת **סודי** הוזכר שתי פעמים, ויש בזה רמז על ענין המרגלים, שמהותם של המרגלים הוא שהם אנשי סודי, והם במעשיהם

1) ולמשל כמו שמצינו אצל מרדכי ומשה כלב ובתיה (עי' מגילה י"ג).

מה שאין כן היכא שהתיר עצמו למיתה, אף שהוא כופר בעיקה, מכל אין זה בעצם מעשה העבירה, ואין זה עבירה שנעשית מתוך כפירה בעיקה, וממילא אין הוא נחשב בזה כעובד עבודת כוכבים ממש, דעבודת כוכבים העבודה עצמה היא הכפירה, ודו"ק.

והנה המיתה על ידי סקילה היא בעצם עונש על מעשה העבירה, ואם כן יש לומר שכשיש מעשה עבירה שנעשה מתוך כפירה בעיקה הרי זה ממש כעובד עבודת כוכבים, וממילא יתחייב סקילה כעובד עבודת כוכבים, מה שאין כן כשהתיר עצמו למיתה מכיון שמעשה עבירה גופה לא נעשית מתוך כפירה בעיקה, ממילא לא שייך כאן העונש סקילה שבא על המעשה עבירה עצמה, ודו"ק.

ד

ומבואר דמה שאומרים שאם יש מעשה שהוא ככופר בעיקה שיתחייב על זה סקילה, זה היכא שיש מעשה שהמעשה עבירה עצמה דומה למעשה של עבודת כוכבים, דעונש סקילה תלוי במעשה דווקא.

ולפי זה יש ליישב שפיר קושיית ר' עקיבא אייגר הנזכרת, מנא לן שגם חילול שבת בצינעא עונשו הוא בסקילה, אפשר דרק בפרהסיא כמעשה דמקושש, די ש לומר דהרי עונש סקילה בא על המעשה, ועצם מעשה של חילול שבת הרי הוא ככופר בעיקה, ומשום הכי מתחייב סקילה, ומה שהקב"ה פסק במקושש שחייב סקילה, משום שהיה בפרהסיא זה דווקא

במקושש, שהקב"ה ידע שלא הייתה כוונתו לשם עבירה, אלא לשם שמים, והוה מלאכה שאינה צריכה לגופה, ואצלו אין הכי נמי כל הסיבה שהיה חייב סקילה היא משום שהיה בפרהסיא, ורק משום כך הוה ככופר בעיקר³.

וכן אתי שפיר מה שכתוב **האי**ש הידוע, דדווקא הוא חייב סקילה באופן זה מפני שהיה בפרהסיא, דבלאו הכי לא היה מחוייב מיתה, משום דהוה מלאכה שאינה צריכה לגופה, ודו"ק.

ויוצא שיש שני אופנים שמעשה של חילול שבת יהא ככופר בעיקר ויתחייב סקילה, חדא כשנעשה בפרהסיא דאף שאין במעשה עצמו מחשבת כפירה במעשה בראשית, דהרי כוונתו היא לשם שמים, מכל מקום כיון שנעשה בפרהסיא הוה ככפירה בעיקה, ועוד אופן יש דחילול שבת הוה ככפירה בעיקה, היכא שגוף המעשה עצמה נעשית בכוונה לחלל את השבת, (באופן שהוא צריך לגוף העבירה), ובמעשה עצמו הוה ככופר בעיקה, וזה אפילו כשעובר בצינעא, ודו"ק.

ויש לומר שכל זה נתחדש אחר שהקב"ה אמר למשה שעל מעשה עבירה שהוא ככפירה בעיקר חייב עליו סקילה, אם זה חילול שבת בפרהסיא בלא כוונת חילול, או חילול שבת בצינעא עם כוונת חילול, בכל אופן חייב סקילה, ודו"ק.

(3 ועי' שו"ת מהרי"ק (סי' קל"ז), מש"כ בענין זה שעבירה בפרהסיא, אף שאין זה איסור גמור, מ"מ מה שזה בפרהסיא הוה חילול השם, עיי"ש.)

פרפראות/המשך

חי אני וימלא כבוד ה' את כל הארץ, שזאת אעשה להם, פירוש שלא יראו את ארץ ישראל, עיין ברש"י.

אכן עיין בדעת זקנים מבעלי התוספות, (וכן הוא ברבינו בחיי, וכן עיין בכלי יקר), שפירשו שמה שכתוב **ויאמר ה' סלחתי כדברך** שחוזר על חטא העגל, וזה לשון הדעת זקנים, **ויאמר ה'**, על ששינוי שנתרצה הקב"ה לישראל ביום הכפורים, ואמר לו **סלחתי כדברך**, ולכך הוקבע אותו יום למחילה ולכפרה לדורות, מקשים העולם היכן מצינו שאמר לו הקב"ה למשה **סלחתי כדברך** במעשה העגל, (שלא אמרו) אלא כאן במרגלים, ויש לומר דהאי קרא אדלעיל קאי, והכי קאמר **כאשר נשאת לעם הזה ממצרים ועד הנה**, אז אמרת **סלחתי כדברך**, וכן סלח נא לעמך, ע"כ², והיינו שמשא ביקש שכמו שהקב"ה סלח להם על חטא העגל, כן יסלח להם גם על חטא זה של המרגלים.

ועיין עוד שם שכתב שהקב"ה אמר למשה, דאף על גב שסלח לעם ישראל על חטא העגל, מכל מקום על חטא זה של המרגלים אינו סולח, וזה הפירוש **ואולם חי אני וגו'**, עיין שם³.

ומבואר שרש"י והתוספות פליגי על מה שנאמר **סלחתי כדברך**, דלדעת רש"י נאמר שיש כאן סליחה על חטא המרגלים, ולדעת התוספות אדרבה אין סליחה על חטא המרגלים, רק נאמר כאן שהיה סליחה רק על חטא העגל.

ולכאורה יש לומר דרש"י ובעלי התוספות לשיטתיהו אזלי, דעיין יבמות

(2 ועי' תי"ש, וז"ל, ועוד י"ל **כדברך** משמע, כאשר בקשת ממני שאסלח להם עתה כמו שנשאתי להם ביציאת מצרים בעשיית העגל, וא"כ גם שם אמר סלחתי, ע"כ.

(3 והנה לפי הדע"ז ודעמייה, מבואר שפיר מה שאנו נוהגים לומר בליל יוה"כ פסוקים אלו של **סלח נא לעם הזה וגו' ויאמר ה' סלחתי כדברך**, כיון שמדבר על סליחה לחטא העגל שהיה ביוה"כ, שאז הודיע הקב"ה שסלח לעמ"י על חטא העגל, ואנו מעוררים בזה שיום זה הוא יום שמיועד לסליחה מכבר, ועי' .

המרגלים כולם הם בני סודי, ובעצם היה יכול לומר למטה ראובן שמוע בן סודי וכו', ואמאי נקט **בן סודי** דווקא אצל שבט זבולון, ולא אצל אחרים, וצריך ביאור.

ונראה דהנה בריש פרשת דברים כשמשא הוכיח את בני ישראל על מעשה המרגלים, אמר להם **ותקרבון אלי כלכם**, ופירש רש"י בערבוביא, ע"כ, והיינו שכבר היה ניכר באופן שבאו אל משה שלא היה מחשבתם לטובה, ומה שבאו אליו בערבוביא היה כבר חלק מן החטא.

והנה בפרשה כאן בתחילה כשמונה שמות המרגלים, מונה אותם כסדרם ראובן שמעון (לוי לא היה בתוכם), יהודה יששכר ואחר כך אפרים (משבטו של יוסף) ובנימין, ורק אחר כך כתיב **למטה זבולון**, והיינו דעד זבולון אינו ניכר כלל שבאו ערבוביא, ורק כשמזכיר זבולון אחר אפרים ובנימין, ולא מיד אחר יששכר, ניכר הערבוביא, ודו"ק.

ולפי זה מהות המרגלים שעשו שלא כהוגן, שניכר כבר בזה שבאו בערבוביא, מתחיל כשמונה את מטה זבולון, ומשום הכי יש לומר דדווקא כאן מזכיר שהמרגלים הם **בן סודי**, שעכשיו ניכר מהותם של המרגלים **שתעבוני בני סודי**, ובזה שבאו שלא כסדרן, ודו"ק.

ויאמר ה' סלחתי כדברך, ("ד"כ).

הנה מצינו מחלוקת ראשונים בפירוש פסוק זה, דמדברי רש"י נראה **שסלחתי** קאי על החטא שמוזכר כאן שזה החטא של המרגלים, וזה לשונו, **כדברך**, בשביל מה שאמרת, פן יאמרו מבלתי יכולת ה', ע"כ, והיינו שיש כאן הודאה לטענת משה רבינו שאמר **המתה את העם הזה כאיש אחד ואמרו הגוים אשר שמעו את שמעך לאמר: מבלתי יכלת ה' להביא את העם הזה אל הארץ אשר נשבע להם וישחטם במדבר**, ועל זה אמר לו הקב"ה **שסלחתי כדברך**, משום הטענה שלך **סלחתי** להם על חטא זה, וממשיך ואומר שמכל מקום אינו סולח לגמרי **ואולם**

הנך ארבעים שנה, שאם אמר סלחתי כדברך לא היו נזופים, ובעצם כך משמע ביבמות (ע"ב), דאיתא שם, תניא כל אותן ארבעים שנה שהיו ישראל במדבר לא נשבה להם רוח צפונית, מאי טעמא, איבעית אימא משום דנזופים הוו, ואי בעית אימא דלא נבדור ענני כבוד, ע"כ, הרי אם נזופים הוו או לא, תלוי בשני תירוצי הגמרא, ודו"ק.

ולכאורה גם בגמרא ברכות (ל"ב), משמע שהקב"ה סלח להם על חטא העגל, דאיתא שם, (בסוגיא דאיירי בתפילת משה על חטא העגל), **מבלתי יכולת ה'**, יכול ה' מיבעי ליה, אמר רבי אלעזר אמר משה לפני הקב"ה רבונו של עולם עכשיו יאמרו אומות העולם תשש כחו כנקבה, ואינו יכול להציל וכו', אמר ר' יוחנן מנין שחזר הקדוש ברוך הוא והודה לו למשה, שנאמר **ויאמר ה' סלחתי כדברך**, ע"כ, ומשמע **דסלחתי כדברך** קאי גם על חטא העגל, וצריך לומר כנזכר שיש בזה שתי דיעות האם נזופים היו או לא, ודו"ק.

וידבר ה' אל משה לאמר: דבר וכו' כי תבאו אל ארץ מושבתכם וגו' (ט"ו א'-ב'). בפירוש הספורנו כתב, וזה לשונו, **לעשות ריח ניחח, והקריב המקריב**, הנה עד העגל היה הקרבן ריח ניחוח, בזולת מנחה ונסכים, כענין בהבל ובנח ובאברהם וכו', ובחטאם בעגל הצריך מנחה ונסכים לעולת התמיד, שהיא קרבן צבוע, ומאז שחטאו במרגלים הצריך מנחה ונסכים להכשיר גם קרבן יחיד, ע"כ.

וכעין זה כתב בפירושו לקמן בפרשת חלה, שאחר חטא המרגלים, הוצרכו למצות חלה, וזה לשונו, **חלה תרימו תרומה**, אחר חטא המרגלים הצריך גם החלה, למען יהיו ראויים שתחול ברכה בבתיהם, כאמרו **וראשית עריסותיכם נתנו לכהן, להניח ברכה אל ביתך** וכו', ע"כ.

ולכאורה צריך ביאור איזה הכרח יש שצריך לומר שפרשיות אלו נאמרו בגין חטא המרגלים.

והנראה בזה דהנה אמרו חז"ל (תענית ל:), ובבא בתרא קכ"א), אמר מר עד שלא כלו מתי מדבר לא היה דיבור עם משה, שנאמר **ויהי כאשר תמו כל אנשי המלחמה למות מקרב העם**, וסמך ליה **וידבר ה' אלי לאמה**, אלי היה הדיבור, ע"כ, פירוש שלא דיבר הקב"ה עם משה בלשון וידבר אלא בלשון ויאמה, כמו שפירש רש"י בפרשת דברים, (ב' י"ז), עיין שם.

אך לכאורה קשה דהרי כאן, בפרשת נסכים ובפרשת חלה, כתיב להדיא **וידבר ה' אל משה**, הרי מצינו שגם אחר חטא המרגלים נתייחד עימו הדיבור.

אכן עיין ברשב"ם בבא בתרא שם, שכתב וזה לשונו, אי נמי לא היה מדבר עמו אלא על ידי צורך מעשה הצריך להם, ע"כ, הרי שלצורך ישראל אכן נתייחד הדיבור עם משה, ולכאורה הטעם כמו שכתב רש"י ריש פרשת ויקרא, שהקב"ה לא דיבר עם משה אלא בשביל ישראל, וכן הביאו התוספות בבא בתרא (קכ"א), בשם המכילתא, וזה לשונו, **לאמה**, ר' יעקב אומר צא ואמור להם שבזכותן אני מדבר עמך, שכל אותן שלשים ושמונה שנה שהיה כועס על ישראל, לא היה מדבר עם משה ואהרן וכו', ע"כ.

ולפי זה יוצא שאם מצינו שכתוב **וידבר** בתוך הנך שלושים ושמונה שנים, בהכרח שיש כאן צורך לישראל, משום דבאופן אחר אין שייך שיהא דיבור ודו"ק.

והנה כאן בפרשת נסכים ובפרשת חלה, כתיב **וידבר** צריך לומר בהכרח שיש כאן צורך לישראל, וזה מה שפירש הספורנו שדווקא עכשיו אחר חטא המרגלים הוצרכו לפרשיות אלו, ודו"ק.

(ע"ב), דתניא כל אותן ארבעים שנה שהיו ישראל במדבר לא נשבה להם רוח צפונית, מאי טעמא איבעית אימא משום דנזופים הוו, ובביאור אמאי היו נזופים פירש רש"י, וזה לשונו, ממעשה העגל ולא היו ראויין לאור נוגה, ע"כ, אכן עיין בתוספות שם ד"ה נזופין היו, וזה לשונו, אמר רבינו יצחק ממעשה מרגלים, ולא כמו שפירש בקונטרס ממעשה העגל, שהרי מחל להם הקב"ה ואמר להם **סלחתי וכו'**, ע"כ, והיינו מכיון שהקב"ה סלח על חטא העגל, שוב אינם נזופים, ודו"ק.

והנה בפשטות מה שכתבו התוספות **סלחתי** היינו מה דכתיב כאן בפרשה **סלחתי כדברך**.

והנה יש לומר שרש"י מפרש לשיטתיה בפירושו על התורה, דסבירא ליה דהא דכתיב **סלחתי** קאי על מעשה המרגלים ולא על מעשה העגל, ואם כן אדרבה דווקא על חטא המרגלים אינם נזופים, שסלח להם על עבירה זו, והיו נזופים רק משום חטא העגל, שלא מצינו סליחה להדיא על חטא זה.

והתוספות מתפרש שפיר לשיטתיהו דסבירא להו דהא דכתיב **סלחתי** נאמר על החטא העגל, ולא על חטא המרגלים, ומשום הכי נזופים הם מחטא המרגלים, והיינו **דסלחתי** מבטל הנזיפה, ולרש"י נתבטלה נזיפת חטא המרגלים, מה שאין כן להתוספות נתבטלה נזיפת חטא העגל לחוד, ולא זו של חטא המרגלים, ואתי שפיר, ודו"ק.

ויאמר ה' סלחתי כדברך, (י"ד כ').

פירש רש"י, וזה לשונו, **כדברך**, בשביל מה שאמרת, פן יאמרו מבלתי יכולת ה', ומבואר ברש"י שמפרש **סלחתי כדברך**, היינו שהקב"ה סלח לעם ישראל על חטא המרגלים, וכן משמע בהמשך ממה שפיר הא דכתיב **ואולם חי אני וגו'**, (ועי' מה שביאנו דבריו לעיל).

אכן צריך ביאור דהנה עיין ברש"י פרשת עקב אהא דכתיב שם, **ואתנפל לפני ה' כראשונה ארבעים יום וארבעים לילה**, שפירש וזה לשונו, **ואתנפל לפני ה' כראשונה ארבעים יום**, עשה עוד ארבעים יום, נמצאו כלים ביום הכפורים, בו ביום נתרצה הקב"ה לישראל בשמחה, ואמר לו למשה **סלחתי כדברך**, לכך הוקבע למחילה ולסליחה וכו', ע"כ, הרי שפירש להדיא **סלחתי כדברך** קאי על חטא העגל, ונראה כסותר מה שפירש כאן.

ולכאורה היה אפשר לומר דאין כוונת רש"י לפסוק זה דכתיב בפרשת המרגלים, רק שמביא המטבע לשון של פסוק זה דהנה מקור דברי רש"י שם הם מסדר עולם, וזה לשון הסדר עולם (פרק ו'), ירד בעשרה בתשרי והוא היה יום הכיפורים, ובישרם שנתרצה לפני המקום, שנאמר **וסלחת לעוננו ולחטאתנו ונחלתנו**, לפיכך נתקיים יום חוק וזכרון לדורות, שנאמר **והיתה זאת לכם לחקת עולם**, עיין שם, הרי שבסדר עולם כתב להוכיח שנסלח להם ביום הכיפורים, ממה שכתוב שמשם ביקש **וסלחת לעוננו ולחטאתנו ונחלתנו**, (ולא ממה שכתוב **סלחתי כדברך**), אכן יש לומר שאם משה ביקש מסתמא הקב"ה מחל, וזהו שאמר רש"י סלחתי כדברך, ואין זה אלא מטבע לשון, ואינו הפסוק דפרשת שלח.

איברא מה שעדיין צריך ביאור הוא, שאף על גב דיש לומר שאין זה הסלחתי שכתוב כאן בפרשה **ויאמר ה' סלחתי כדברך**, אבל על כל פנים הרי מבואר שהקב"ה אמר סלחתי על חטא העגל, ואם כן אמאי אמרו חז"ל שישאל היו נזופים ארבעים שנה, ופירש רש"י (ביבמות ע"ב), משום חטא העגל, דהרי הקב"ה סלח להם על חטא זה, וצריך ביאור.

ולכאורה צריך לומר שיש כאן מדרשות חלוקות, האם ישראל היו נזופים